

Grey Scale #13

A

1

2

3

4

5

6

M

8

9

10

11

12

13

14

15

B

17

18

19

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

AON wewn. 4856/96

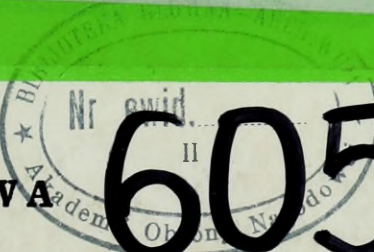
Ppłk dr Zbigniew SABAK

DZIAŁANIA BOJOWE NA TYŁACH PRZECIWNIKA W OPERACJACH OBRONNYCH

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej
~~S/154~~

05-003154-023-0

WARSZAWA

Nr ewid. II
60535

1996

Colour Chart #13

Blue		1	1
Cyan		2	1
Green		3	2
Yellow		4	2
Red		5	3
Magenta		6	3
White		7	4
3/Color		8	4
Black		9	5

Centimetres
Inches

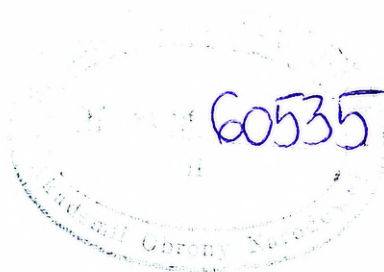
DANES-PICTA .COM

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

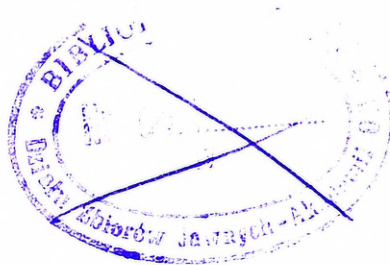
Katedra Sztuki Operacyjnej

AON wewn. 4856/96

ppik dr Zbigniew SABAK

**DZIAŁANIA BOJOWE NA TYŁACH PRZECIWNIKA
W OPERACJACH OBRONNYCH**

SPIS TREŚCI

Wstęp	5
Rozdział I	
WARUNKI PROWADZENIA DZIAŁAŃ W UGRUPOWANIU STRONY NACIERAJĄCEJ W ZALEŻNOŚCI OD SPOSOBU PRZEJŚCIA DO NICH.....	6
1. Wymuszone przechodzenie do działań w ugrupowaniu strony nacierającej.....	6
2. Zamierzone przechodzenie do działań w ugrupowaniu strony nacierającej.....	12
Rozdział II	
ZADANIA WOJSK DZIAŁAJĄCYCH W UGRUPOWANIU STRONY NACIERAJĄCEJ.....	14
Rozdział III	
PROWADZENIE DZIAŁAŃ W UGRUPOWANIU STRONY NACIERAJĄCEJ.....	17
1. Dostanie się w ugrupowanie strony nacierającej.....	17
2. Prowadzenie działań na tyłach przeciwnika.....	20
3. Połączenie z siłami głównymi wojsk własnych.....	26
Zakończenie.....	28
Bibliografia.....	29

Wstęp

Szybkie tempo oraz duży rozmach czasowo-przestrzenny operacji zaczepnych, a także manewrowy charakter obrony powodować będą, że częstym zjawiskiem, zwłaszcza podczas prowadzenia manewrowych operacji obronnych mogą być działania różnych zgrupowań wojsk w ugrupowaniu strony nacierającej. Zakłada się bowiem, że w przyszłej wojnie strona atakująca będzie starać się zniszczyć siły przeciwnika przez prowadzenie natarcia w szybkim tempie na duże głębokości. Wykorzystując wojska pancerne, zmechanizowane, aeromobilne i lotnictwo dążyć będzie do odcinania i następnie niszczenia odosobnionych (okrążonych) zgrupowań wojsk. Z drugiej strony okazuje się, że nawet niewielkie grupy żołnierzy, pozostawione na tyłach przeciwnika mogą w poważnym stopniu utrudnić mu prowadzenie operacji zaczepnych a tym samym przyczynić się do realizacji zadań sił głównych prowadzących operację obronną.

R o z d z i a ł I

WARUNKI PROWADZENIA DZIAŁAŃ W UGRUPOWANIU STRONY NACIERAJĄCEJ W ZALEŻNOŚCI OD SPOSOBU PRZEJŚCIA DO NICH

Wojska do działań w ugrupowaniu strony nacierającej przechodzą bądź to w sposób wymuszony (będąc okrążone), bądź to w sposób zamierzony, pozostając lub przedostając się w jego ugrupowanie.

1. Wymuszone przechodzenie do działań w ugrupowaniu strony nacierającej

W dotychczasowych wojnach, szczególnie podczas drugiej wojny światowej, wojska przechodziły do działań w ugrupowaniu przeciwnika w przeważającej większości przypadków w sposób wymuszony. Było to następstwem odcinania ich od sił głównych, oskrzydlenia i okrążania przez przeciwnika prowadzącego operacje zaczepne w szybkim tempie.

Szczególnie dogodne dla strony nacierającej warunki do odcinania i okrążania broniących się wojsk następują głównie w sytuacjach charakteryzujących się:

- bezwzględną przewagą nacierającego przeciwnika (na początku wojny i operacji) dążącego do jak najszybszego rozstrzygnięcia konfliktu (operacji, bitwy, walki) na swoją korzyść;

- niekorzystnym ukształtowaniem linii styczności wojsk stawiającym broniące się wojska w oskrzydającym położeniu;

- prowadzeniem działań obronnych w terenie uniemożliwiającym manewr odwrotowy (brzeg morza, przeszkoda wodna, terytorium neutralnego państwa);

- uporczywą obroną miast i osiedli podczas prowadzenia przez stronę nacierającą operacji zaczepnej w szybkim tempie;

- niezorganizowanym, panicznym wycofaniem się przy zdecydowanym prowadzeniu operacji zaczepnej przez przeciwnika;

- niepomyślnym rozwojem działań na froncie podczas wykonywania przeciwuderzenia lub kontrataku;

- brakiem możliwości prowadzenia działań w końcowym okresie wojny, przy totalnym sukcesie przeciwnika, gdy prowadzący operacje obronne zostali porozcinani na mniejsze grupy.

1.1. Warunki prowadzenia działań w ugrupowaniu strony nacierającej w początkowym okresie wojny lub operacji przy bezwzględnej przewadze przeciwnika dążącego do jak najszybszego rozstrzygnięcia konfliktu na swoją korzyść

W początkowym okresie wojny, nawet przy prawidłowej ocenie strony nacierającej, pozwalającej określić rozmieszczenie jej sił i środków, atak może być dla broniących się sił zaskoczeniem. Stąd i większość przypadków okrążenia będzie wynikiem zdecydowanych uderzeń na skrzydła i tyły broniących się wojsk. Sprawi to, że siły te, zmuszone aktywnie odierać uderzenia i jednocześnie organizować walkę w ugrupowaniu przeciwnika, przejdą do tych działań znacznie osłabione i nie zawsze do tego przygotowane. W rezultacie strat w ludziach i sprzęcie, mogą być zdezorganizowane i obciążone psychicznie. Stan ich zapasów materiałowych będzie niepełny. Tym samym możliwości skutecznego prowadzenia dalszych zorganizowanych działań będą ograniczone. W większości przypadków pozwolą jedynie na prowadzenie obrony zajmowanego rejonu. Dodatkowym czynnikiem negatywnie wpływającym na sposób działania oraz możliwości tych sił, może być fakt szybkiego oddalania się linii styczności wojsk. Sprawi to, że możliwości pomocy i wsparcia ze strony sił głównych będą coraz mniejsze. Możliwości przebiccia się do wojsk własnych stawać się będą coraz mniej realne. To zaś ujemnie wpłynie na psychikę żołnierzy. Zgrupowanie takie może stanąć wobec groźby całkowitego wyeliminowania z walki. Zbyt długie pozostawanie w okrążeniu w pobliżu linii styczności wojsk sprawi, że odcięte siły znajdować się będą w ugrupowaniu pierwszorzutowych jednostek nacierającego przeciwnika, czyli wewnątrz najsilniejszych elementów ugrupowania. Tym samym będą zdecydowanie blokowane i niszczone. Będą się bronić. Zmuszą jednak przeciwnika do zaangażowania w walce na jego tyłach znacznych sił.

1.2. Warunki prowadzenia działań w ugrupowaniu strony nacierającej, gdy przejście do tych działań nastąpiło w wyniku niekorzystnego ukształtowania się linii styczności wojsk w toku walki

Jedną z najczęściej mogących zdarzyć się sytuacji, w których będzie dochodzić do odcięcia i okrążenia broniących się wojsk jest niekorzystne ukształtowanie linii styczności wojsk. Sytuacje takie mogą powstawać w toku operacji jako wynik celowego wykonywania przez przeciwnika uderzeń na wybranych kierunkach celem wyprzedzenia wycofujących się wojsk i wychodzenia na ich skrzydła. Naturalne ukształtowanie granic także samo przez się stwarzać będzie takie możliwości w początkowym okresie wojny.

Zakładając, że odcięcie i okrążenie będzie następstwem niekorzystnego położenia wobec przeciwnika, można wnioskować, że ostateczne zamknięcie pierścienia nie powinno być zaskoczeniem. Wojska te powinny się wcześniej odpowiednio przygotować. Przygotowanie to powinno polegać na zgromadzeniu niezbędnej ilości środków materiałowych, przygotowaniu się do walki, przygotowaniu terenu, przyjęciu odpowiedniego ugrupowania, oraz zorganizowaniu współdziałania z siłami działającymi na linii styczności wojsk.

Nieco odmienne warunki zaistnieją, gdy odcięcie i okrążenie nastąpi gwałtownie. Walkę w okrążeniu w tych warunkach cechować będą takie właściwości, jak:

- konieczność podejmowania decyzji do działań równoległe z prowadzeniem walki o uniknięcie okrążenia;
- stosunkowo niewielki rejon, nie zawsze dogodny do obrony;
- ograniczone możliwości pomocy i wsparcia;
- ograniczone możliwości bojowe.

1.3. Warunki prowadzenia działań w ugrupowaniu strony nacierającej w terenie z licznymi przeszkodami terenowymi uniemożliwiającymi swobodę manewru oraz w terenie z rozległymi strefami skażeń przemysłowych

Czynnikami uniemożliwiającymi wykonanie manewru odwrotowego są naturalne przeszkody terenowe, wybrzeże morskie, pasmo górskie, teren lesisto-jeziorny, wielka rzeka. Wyżej wymienione przeszkody terenowe utrudnią lub wręcz uniemożliwią szybkie połączenie się zgrupowań z siłami

głównymi. Manewr zostanie znacznie ograniczony. Możliwości kierunku dalszych działań dynamicznych mogą okazać się wyjątkowo nikłe. W wielu przypadkach pokonanie przeszkody terenowej może okazać się możliwe tylko bez sprzętu. W tej sytuacji wojska zostaną znacznie osłabione, pozbawione ważnych środków walki i zabezpieczenia materiałowego. Zajdzie konieczność działania niewielkimi grupami, które będą zmuszone przenikać przez ugrupowanie przeciwnika skrycie. Osłabi to znacznie tempo manewru, siłę uderzeniową zgrupowania oraz utrudni dowodzenie. Mimo przedstawionych utrudnień, głównie w sferze manewru zgrupowania, rozpatrywane obiekty mogą także spełnić pozytywną rolę. Pozwolą znacznie skrócić linię styczności wojsk a także uniemożliwią wykonanie na określonych kierunkach bezpośrednich uderzeń przez przeciwnika.

Prowadzenie działań w ugrupowaniu strony nacierającej w warunkach rozległych stref skażeń przemysłowych charakteryzować się może:

- ograniczonymi możliwościami manewrowania;
- koniecznością wydzielenia części sił w celu rozpoznania sytuacji skażeń;
- brakiem możliwości wykorzystania wszystkich dogodnych rubieży i obiektów;
- podczas rajdów - koniecznością starannego wyboru trasy;
- brakiem możliwości dotarcia do niektórych obiektów.

1.4. Warunki prowadzenia działań w ugrupowaniu strony nacierającej podczas uporczywej obrony miast i osiedli

Miasta i osiedla są dogodnymi obiektami do organizacji obrony. Znajdujące się w nich wojska będą przygotowywane do obrony okrężnej. To zaś pozwoli na stosunkowo długie utrzymywanie zajmowanego rejonu, bez względu na rozwój sytuacji na innych kierunkach. Tym samym można wnioskować, że organizowanie obrony w miejscowościach i innych rejonach zurbanizowanych stwarzać będzie przesłanki do odcinania i okrażenia broniących się w nich wojsk.

Samo miasto stwarzać może dogodne warunki do prowadzenia obrony w okrażeniu. Wykorzystanie piwnic i budynków jako schronów i punktów oporu umożliwi w stosunkowo krótkim czasie przygotowanie trwałej obrony.

Możliwość prowadzenia wielowarstwowego ognia pozwoli zdecydowanie odierać uderzenia przeciwnika. Możliwość skrytego przegrupowania uczyni obronę wysoce aktywną. Umożliwi szybkie i skuteczne reagowanie na nieprzewidziane uderzenia przeciwnika i przenoszenie wysiłku na inny kierunek. Wykorzystanie urządzeń komunalnych i zapasów miejscowych pozwoli na długotrwałą obronę. Tym samym obrona organizowana w mieście będzie znacznie trwalsza niż w terenie otwartym. Broniące się wojska będą w stanie o wiele dłużej walczyć, poniosą mniejsze straty, zaangażują w bezpośrednich starciach znacznie większe siły przeciwnika, a tym samym w większym stopniu przyczynią się do zrealizowania zadań stojących przed siłami głównymi.

Z drugiej strony działania manewrowe w ugrupowaniu strony nacierającej w terenie zurbanizowanym są znacznie trudniejsze niż w terenie np. otwartym, zalesionym lub lesisto-jeziornym.

1.5. Warunki prowadzenia działań w ugrupowaniu strony nacierającej po przejściu do tych działań po panicznym niezorganizowanym wycofaniu się przy zdecydowanym prowadzeniu operacji zaczepnej przez przeciwnika

Wycofujące się wojska są szczególnie podatne na uderzenia przeciwnika. Konieczność wydzielenia części sił do obrony na nieprzygotowanych rubieżach, przy jednoczesnym wykonywaniu manewru odwrotowego pozostałymi siłami spowoduje, że tempo odejścia w stosunku do możliwości strony nacierającej będzie znacznie obniżone. Pozwoli to stronie nacierającej wyprzedzić wycofujące się wojska i atakować ze skrzydeł. Wycofujące się jednostki będą podatne na uderzenia mające na celu rozcięcie ich i okrążenie.

Wojska dostające się w okrążenie w takiej sytuacji będą znajdować się w większości przypadków w krytycznym położeniu. Na złożoność sytuacji mogą mieć wpływ takie czynniki jak:

- niejasna sytuacja na linii styczności wojsk, brak danych o sposobie rozegrania walki przez przełożonego;
- ograniczone stany zapasów materiałowych;
- poniesione straty w sprzęcie i żołnierzach podczas walki o uniknięcie okrążenia.

1.6. Warunki prowadzenia działań w ugrupowaniu strony nacierającej po przejściu do nich po niepomyślnym rozwoju działań na froncie podczas wykonywania przeciwuderzenia lub kontrataku

Pośród wielu sytuacji prowadzących do okrążenia wojsk biorących udział w operacji obronnej będą nieudane przeciwuderzenia i kontrataki. Przejście do działań w ugrupowaniu strony nacierającej w powyższych warunkach będą stawiać ich w niezwykle skomplikowanej sytuacji. Działania te będą wymuszone, jako następstwo znacznej przewagi ilościowej oraz sytuacyjnej przeciwnika. Będą również wynikiem utraty inicjatywy, braku środków walki lub wyczerpania sił w toku przeciwuderzenia (kontrataku). Niejednoczesne przechodzenie poszczególnych sił do zorganizowanej walki w ugrupowaniu przeciwnika, spowodowane koniecznością kontynuowania natarcia, toczenia bojów spotkaniowych, odpierania uderzeń negatywnie wpłynie na dalsze działania.

Do podstawowych czynników ograniczających skuteczność działań w tych warunkach można zaliczyć:

- konieczność jednoczesnego prowadzenia przeciwuderzenia (kontrataku) oraz niszczeń na tyłach;
- znaczne wyczerpanie zapasów środków materiałowych;
- brak pełnej informacji o szybko zmieniającej się sytuacji;
- ograniczony czas na organizację działań;
- narastanie zagrożenia ze strony śmigłowców bojowych i lotnictwa przeciwnika.

1.7. Warunki prowadzenia działań w ugrupowaniu strony nacierającej po przejściu do nich w końcowym okresie wojny przy totalnej przewadze przeciwnika

Warunkami, w których masowo może dochodzić do okrążenia mniejszych lub większych zgrupowań wojsk, jest końcowa faza wojny. Pobite, odosobnione, nie mające się gdzie wycofać ze względu na ograniczoną przestrzeń operacyjną, nie posiadające zaplecza, ale chcące walczyć do ostatka zgrupowania będą okrążane, a następnie zmuszane do poddania się lub niszczone. Będzie to okres druzgocącej przewagi przeciwnika, a broniące się w okrążeniu wojska będą stały z góry na przegranej pozycji. Groźba poniesienia du-

zych strat wśród żołnierzy, ludności cywilnej oraz majątku narodowym będą przemawiać przeciw uporczywej obronie zgrupowań wojsk w ugrupowaniu przeciwnika (obrony w okrążeniu), może natomiast wskazać potrzebę poszukiwania nowych bardziej odpowiadających tym warunkom form kontynuowania oporu - zwłaszcza w formie działań nieregularnych, wtopienie się wojska w powszechny ruch oporu całego narodu.

2. Zamierzone przechodzenie do działań w ugrupowaniu strony nacierającej

Przechodzenie zgrupowań do działań w ugrupowaniu przeciwnika podczas operacji obronnych w określonych warunkach, ze względu na możliwość osiągnięcia konkretnych, wymiernych korzyści, mających istotny wpływ na pomyślny przebieg działań obronnych, jest posunięciem celowym. Przyszłe pole walki oraz warunki prowadzenia operacji obronnych na terytorium własnego kraju pozwala wnioskować, że działania takie mogą okazać się nawet niezbędne. Będą występować sytuacje, w których co najmniej część obiektów strony nacierającej będzie poza zasięgiem ognia artylerii i wojsk raketowych, a lotnictwo z różnych względów też nie będzie w stanie wykonać uderzeń. W tej sytuacji, jedynym sposobem zniszczenia przeciwnika może być wysłanie określonych grup, które dokonają zniszczeń.

Cel działań zamierzonych, to znaczy celowych i zaplanowanych, w przeciwieństwie do wymuszonych wynikać będzie z zamiaru operacji obronnej przełożonego. Fakt otrzymania wcześniej zadania sprawi, że zgrupowanie działać będzie w ściśle wyznaczonym rejonie lub na wyznaczonym kierunku. Zostaną sprecyzowane obiekty uderzeń oraz określony czas. Tym samym zgrupowanie będzie posiadało odpowiednią ilość żołnierzy, sprzętu i środków materiałowych. Ilości te powinny zapewnić pomyślne zrealizowanie zamierzonych zadań, odparcie nieprzewidzianych uderzeń przeciwnika i bezpieczne połączenie się z siłami głównymi. W zgrupowaniu w zależności od oczekujących je zadań, możliwości przeciwnika i charakteru terenu znajdują się pododdziały różnych rodzajów wojsk i służb. Działania mogą być planowane w terenie dogodnym, zapewniającym maskowanie i ochronę, a czas dostosowany do możliwości zgrupowań i potrzeb sił głównych. Zamierzone działania powinny przebiegać zgodnie z wcześniej przyjętym i zatwierdzo-

nym planem uwzględniającym pomoc, wsparcie i ściśle współdziałanie z siłami głównymi. W ramach pomocy zgrupowanie powinno być zaopatrywane w środki zabezpieczenia materiałowego (amunicję, paliwo, materiały wybuchowe, żywność i środki medyczne). Powinno być osłaniane przez lotnictwo z powietrza. W razie poniesienia dużych strat może być wzmocnione dodatkowymi siłami. Powinno zostać zorganizowane współdziałanie i utrzymana łączność z siłami głównymi. W takich warunkach żołnierze wchodzący w skład zgrupowania nie będą tak obciążeni psychicznie, jak w sytuacjach wymuszonego pozostawania w ugrupowaniu przeciwnika. Nie będą obciążeni walką o uniknięcie odcięcia i okrażenia. Będą działać w przeświadczeniu możliwości połączenia się z siłami głównymi po wykonaniu zadania.

R o z d z i a ł I I

ZADANIA WOJSK DZIAŁAJĄCYCH W UGRUPOWANIU STRONY NACIERAJĄCEJ

Siły działające w głębi ugrupowania przeciwnika działać będą przede wszystkim w interesie sił głównych, wykonujących główne zadania w operacji obronnej. W związku z tym podstawowymi celami walki zgrupowań wojsk w ugrupowaniu nacierającego przeciwnika powinno być wiązanie znacznych jego sił, kanalizowanie działań zaczepnych wojsk zmechanizowanych i pancernych, izolowanie drugich rzutów i odwodów od sił głównych, a także wykonywanie uderzeń na skrzydła i tyły nacierających wojsk oraz prowadzenie działań nękających. Ponadto w warunkach wymuszonego pozostawiania w okrążeniu zgrupowania mogą realizować zadania polegające na bezwzględnej obronie zajmowanych rejonów do czasu odblokowania przez siły spoza pierścienia okrążenia lub też same organizować i realizować wyjście z okrążenia.

Ogólnie mówiąc, realizacja zadań powinna doprowadzić do zwiększenia strat przeciwnika, zdezorganizowania jego działań zaczepnych, a tym samym przyczynić się do utrzymania zajmowanego rejonu przez siły główne.

Ogólnie zadania jakie stoją przed wojskami, które przeszły do działań w ugrupowaniu strony nacierającej, ze względu na specyfikę można podzielić na grupę zadań wojsk, które zostały zmuszone do tych działań i grupę zadań wojsk, które przeszły do tych działań w sposób celowy.

Specyfika zadań bojowych wojsk, które przeszły do działań w ugrupowaniu strony nacierającej w sposób wymuszony, czyli zostały okrążone, wyływać będzie:

- z konieczności uchronienia się przed całkowitym rozbitciem lub wyeliminowaniem z walki;
- ogólnej sytuacji na linii styczności wojsk;
- z kondycji tych wojsk;

W tej sytuacji okrążone zgrupowania mogą realizować następujące zadania:

- bronić się w zajmowanym rejonie;

- walczyć o wyjście z okrążenia i połączenie się z siłami głównymi;
- przystąpić do manewrowego zwalczania obiektów przeciwnika w głębi jego ugrupowania (rajd, działania nieregularne).

W ramach czynności realizowanych przez zgrupowania wojsk, które celowo przeszły do działań w ugrupowaniu nacierającego przeciwnika można stwierdzić, że jednym z głównych ich celów jest zakłócenie ciągłości prowadzenia operacji przez przeciwnika, a tym samym pomoc siłom głównym prowadzącym działania na froncie zewnętrznym.

Zakładając, że operacje obronne na współczesnym polu walki przyjmą charakter wysoce manewrowy i mogą obejmować: działania osłonowe i opóźniające, obronę wcześniej przygotowanych rejonów i rubieży oraz zwroty zaczepne wyróżnia się następujące grupy celów działań w ugrupowaniu strony nacierającej:

a) w pierwszej fazie - blokowanie ważnych kierunków, kanalizowanie ruchu wojsk strony nacierającej, rozdzielanie ugrupowania nacierających sił;

b) w drugiej fazie - dezorganizowanie (ewentualne zrywanie) działań zaczepnych strony nacierającej, izolowanie i odcinanie odwodów, wiązanie znacznych sił w strefie tyłów, stwarzanie dogodnych warunków do przygotowania zwrotów zaczepnych, wzmacnianie okrążonych zgrupowań;

c) w trzeciej fazie - zwalczanie określonych obiektów przeciwnika w głębi ugrupowania, uniemożliwianie wykorzystania kluczowych rejonów.

Cele te można osiągnąć:

- opanowując i czasowo utrzymując określony obszar, rejon, obiekt, rubież;
- niszcząc obiekty komunikacyjne (mosty, przeprawy, odcinki dróg, wiadukty) znajdujące się w danym rejonie;
- zajmując odcinki dróg, skrzyżowania oraz rubieże;
- atakując i niszcząc siły przeciwnika próbujące przekroczyć dany obszar;
- skrycie atakując mniejsze elementy ugrupowania lub obiekty przeciwnika;
- atakując kolumny jednostek tyłowych.

W tej sytuacji siły, które przeszły do działań w ugrupowaniu strony nacierającej mogą realizować następujące grupy zadań:

- prowadzenie walki z siłami bojowymi nacierającego przeciwnika;
- zwalczanie elementów systemów dowodzenia i zabezpieczenia naciera-

jącego przeciwnika (szczególnie - SD, systemów łączności, walki radioelektronicznej oraz zaopatrywania);

- uniemożliwianie wykorzystania przez nacierającego przeciwnika znajdujących się w jego ugrupowaniu szczególnie ważnych obiektów terenowych (głównie komunikacyjnych). W szczególnych przypadkach treścią zadania może być niszczenie tych obiektów.

R o z d z i a ł I I I

PROWADZENIE DZIAŁAŃ W UGRUPOWANIU STRONY NACIERAJĄCEJ

Struktura działań w ugrupowaniu przeciwnika w toku operacji obronnych składa się z trzech faz:

- dostanie się w ugrupowanie strony nacierającej;
- wykonanie zadań na tyłach przeciwnika;
- połączenie z siłami głównymi wojsk własnych.

1. Wpływ metod dostania się w ugrupowanie strony nacierającej na dalszy przebieg działań

Można wyróżnić następujące metody dostania się w ugrupowanie przeciwnika:

- pozostanie (zamierzone lub nie) w bronionym rejonie;
- przeczekanie w ukryciu;
- przedarcie się przez linię styczności wojsk;
- przerzucenie drogą powietrzną.

Prowadzenie manewrowej operacji obronnej, szczególnie w pierwszej fazie - działań opóźniających (odwrotowych) stwarzać będzie warunki zarówno do zamierzonego, jak i wymuszonego dostania się w ugrupowanie przeciwnika. Działaniem prowadzącym do tego jest celowa i zdecydowana obrona miast, rejonów i obiektów umocnionych. Metoda ta pozwoli bronić się bez specjalnego wysiłku organizacyjnego, pozostawiać na tyłach przeciwnika nawet znaczne, dobrze wyposażone, posiadające duże zapasy zgrupowania wojsk. Metoda będzie w wielu sytuacjach stwarzać bardzo dogodne warunki do dalszych działań, jako że obrońca zamierzając w taki sposób dostać się na tyły przeciwnika, będzie decydował o miejscu (obiekcie), które zamierza bronić. Może je przygotować, w tym wykonać ukrycia, stanowiska ogniowe i odpowiednio zamaskować. Zmusi on nacierającego przeciwnika do podjęcia walki w rejonach dogodnych do obrony. Może wcześniej umocnić teren, dokonać niszczeń w pobliżu bronionego obszaru, a przez to skomplikować prowadzenie natarcia. Obrońca może ukryć część sił do czasu

rozpoczęcia przez przeciwnika zdecydowanego uderzenia. Utrzymanie odpowiednio dużego rejonu pozwoli na rozśrodkowanie wojsk oraz wnikliwe przygotowanie systemu ognia.

Zgrupowanie decydując się na dostanie na tyły przeciwnika w ten sposób może pozostawić przy sobie znaczne ilości sprzętu, w tym ciężkiego, oraz stosunkowo duże ilości środków materiałowych, co przy stosowaniu innych metod jest raczej niemożliwe. Może wokół bronionego rejonu przygotować dobrze zorganizowany, wzajemnie uzupełniający się z ogniem system zapór inżynierskich. Zamierzone i planowe pozostanie w ugrupowaniu przeciwnika umożliwi wcześniejsze zorganizowanie współdziałania, zarówno między siłami zgrupowania, jak i z siłami głównymi. Pozwoli zorganizować wsparcie ze strony tych sił w postaci uderzeń lotnictwa i ognia artylerii.

Z drugiej strony same działania poprzedzone są ciężkimi walkami prowadzonymi w ramach obrony stałej. Siły te będą znacznie osłabione. Umożliwi to przeciwnikowi zlokalizowania zgrupowania i oddziaływania na niego od samego początku.

Jedną z metod dostania się na tyły przeciwnika będzie przeczekanie w ukryciu. Polegać to będzie nie na obronie zajmowanego rejonu, lecz na unikaniu walki do czasu znalezienia się na tyłach przeciwnika. Metoda ta nie będzie wymagała przygotowania i wsparcia ogniowego oraz innych zabiegów mogących zwrócić uwagę przeciwnika. Pozwoli zapewnić skryte i zaskakujące, bez demaskowania zamiarów, przejście do realizacji konkretnych zadań. W szczególnie sprzyjających warunkach umożliwi pozostawienie w ukryciu a następnie wykorzystanie do działań znacznych zapasów materiałowych oraz niektórego sprzętu. Sprawia to, że zgrupowanie dysponować może znacznym potencjałem. Ukrywanie się oraz unikanie walki pozwoli przejść do dalszych działań bez strat, w pełnej gotowości bojowej. Do właściwości tej metody, które negatywnie wpłyną na przebieg działań, można zaliczyć brak możliwości pozostawienia w ukryciu większej ilości sprzętu ciężkiego oraz konieczność koncentracji pojedynczych grup. Wymagać to będzie dużego wysiłku organizacyjnego i czasu.

Często stosowanym sposobem zamierzonego przedostania się w ugrupowanie strony nacierającej może być przebicie się przez linię styczności

wojsk. Polega ono bądź to na przeniknięciu całego zgrupowania przez istniejące luki w ugrupowaniu przeciwnika na linii styczności, bądź też małych grup w terenie trudnodostępnym. Fakt przemieszczenia się całością zgrupowania pozwoli na płynne i szybkie przejście do realizacji konkretnych zadań. Działanie w całości tak znacznych sił pozwoli przetrzymać na tyły przeciwnika odpowiednio duże ilości zapasów materiałowych i sprzętu, w tym ciężkiego. Zgrupowanie odporne jest na uderzenia sił mających na celu zlokalizowanie i zniszczenie go.

Do czynników, które negatywnie będą wpływać na przyszłe działania, można zaliczyć brak możliwości czynnika zaskoczenia oraz narażenie zgrupowania na uderzenia z powietrza. Prowadzenie walki o przedarcie się przez pierwszorzutowe siły przeciwnika sprawi, że zgrupowanie do dalszych działań może przejść osłabione, ze stratami w ludziach i sprzęcie.

Przebiecie się sił przeznaczonych do działań na tyłach przeciwnika przez przenikanie sprawi, że grupy mogą wchodzić do działań w znacznych odstępach czasowych. Zdecentralizowane dowodzenie na okres przenikania utrudni organizację współdziałania i zabezpieczenia działania w pierwszej akcji wykonywanej całością sił. Metoda ta nie daje także możliwości przetrzucenia większej ilości sprzętu ciężkiego.

Z drugiej strony pozwoli przemieścić na tyły strony nacierającej nawet znaczne ilości wojsk, przy jednoczesnym unikaniu znacznych strat podczas przekraczania pozycji przeciwnika. Pozwoli też zachować większą tajemnicę działań i wykorzystać czynnik zaskoczenia.

Wprowadzenie do wyposażenia wojsk śmigłowców pozwoliło stosunkowo swobodnie przenosić działania bojowe w różne rejony. Wykorzystanie śmigłowców pozwoli dotrzeć zgrupowaniu w szybkim tempie w dowolny niemal rejon. Przelot odbywać się będzie w ugrupowaniu bojowym właściwym do działań desantowo-szturmowych. Elementy tego ugrupowania w postaci grup rozpoznania, opanowania lądowisk oraz osłony umożliwiają sprawne przejście do dalszych działań, nawet w sytuacji, gdy śmigłowce będą musiały po wysadzeniu żołnierzy powrócić w ugrupowanie wojsk własnych. Użycie śmigłowców do walki radioelektronicznej oraz szybkie i elastyczne działanie stwarza dodatkową szansę uzyskania zaskoczenia w realizacji konkretnych zadań.

Ujemną stroną dostania się na tyły przeciwnika tą metodą jest konieczność późniejszego działania bez sprzętu ciężkiego oraz większej ilości środków materiałowych, co nie pozostanie bez wpływu na możliwości i skuteczność zgrupowania.

2. Prowadzenie działań na tyłach przeciwnika

Ze względu na charakter działań w ugrupowaniu strony nacierającej można wyróżnić ich trzy podstawowe grupy:

1. Działania obronne - obejmujące obronę zajmowanego rejonu do czasu połączenia z siłami głównymi lub przejścia do innych działań;
2. Działania zaczepne - mające na celu atakowanie sił i środków przeciwnika oraz dokonywanie niszczeń na tyłach strony nacierającej;
3. Działania nieregularne - obejmujące akcje zbrojne mające na celu nękanie sił przeciwnika od wewnątrz.

2.1. Obrona w ugrupowaniu strony nacierającej

Obrona w ugrupowaniu strony nacierającej w większości przypadków będzie miała doraźny charakter. Zarówno okrażone, jak i celowo przechodzące do obrony wojska są w stanie jedynie tylko przez określony krótki czas prowadzić równorzędną walkę i bronić zajmowanego rejonu. Po przekroczeniu tego okresu należy się spodziewać, że wyczerpujące się zapasy materiałowe, straty w ludziach i sprzęcie oraz wyczerpanie fizyczne nie pozwolą na dalsze, aktywne prowadzenie obrony.

Cechami charakterystycznymi obrony w ugrupowaniu strony nacierającej są:

- doraźny charakter;
- niewielka głębokość obrony;
- organizacja obrony pod ogniem przeciwnika w ograniczonym czasie;
- niepełna inżynierska rozbudowa bronionego terenu;
- duże natężenie działań;
- stosunkowo długa linia styczności wojsk.

Czynnikami mającymi najistotniejszy wpływ na prowadzenie obrony są:

- cel działań obronnych;
- sposób postępowania przeciwnika wobec broniących się wojsk;

- możliwości broniących się sił;
- warunki terenowe;
- stopień przygotowania się do obrony.

Sposoby i formy rozegrania obrony powinny wynikać z koncepcji i najważniejsze możliwości przeciwstawienia się przeciwnikowi w ten sposób aby przynajmniej w niezbędnym stopniu zdobyć inicjatywę, narzucić własną wolę i tym samym zapewnić osiągnięcie określonego celu. W toku prowadzenia obrony w ugrupowaniu przeciwnika można wyróżnić następujące jej główne fazy:

- walkę o utrzymanie przedniego skraju obrony na rubieży przewidzianej do zatrzymania przeciwnika;
- walka z siłami, które wdarły się w głąb ugrupowania i zagrażają rozcięciem lub podziałem zgrupowania;
- przeciwdziałanie równomiernemu ściskaniu broniących się wojsk.

Prowadzenie aktywnej obrony rozpocznie się wraz z przystąpieniem przeciwnika do niszczenia broniących się wojsk. Może to być moment artyleryjskiego przygotowania ataku. Broniące się wojska w tej sytuacji powinny przedsięwziąć działania mające na celu uniknięcie strat oraz uniemożliwienie rozszyfrowania własnego ugrupowania. Jednocześnie powinny śledzić intensywność i skuteczność ognia celem określenia przypuszczalnych kierunków głównych uderzeń przeciwnika. Należy także prowadzić nieprzerwane rozpoznanie w celu wykrycia głównych sił przeciwnika, stanowisk artylerii i środków walki radioelektronicznej. Pozwoli to ostatecznie określić zarys zamiaru przeciwnika.

Bezpośrednią walkę z nacierającymi siłami przeciwnika w pierwszej kolejności rozpoczynają pododdziały ubezpieczenia i osłony wspierane ogniem artylerii i moździerzy ewentualnie ogniem sił spoza ugrupowania przeciwnika. Działanie ubezpieczeń winno mieć na celu zadanie przeciwnikowi strat i zmuszenie go do wcześniejszego rozwinięcia się oraz ukrycie przedniego skraju obrony. Rozwinięcie się atakujących sił do walki jest sygnałem dla ubezpieczeń do wycofania się. Siłami, które w tym momencie przejmą odpowiedzialność za wykonanie zadania w całości będą wojska rozmieszczone w punktach oporu na obwodzie bronionego rejonu. Winny one być przygotowane do obrony okrężnej i połączone ze sobą systemem ognia.

Podczas walki o utrzymanie głównej rubieży należy natychmiast reagować na próby przerwania obrony grożące rozcięciem broniącego się zgrupowania. Szczególną rolę o utrzymanie przedniego skraju odgrywają środki przeciwpancerne.

Podczas obrony w okrążeniu nie uda się na ogół uniknąć wdarcia się przeciwnika w głąb ugrupowania obronnego. Poszczególne, nawet najmniejsze włamania, powinny zostać zlikwidowane krótkimi, lecz zdecydowanymi kontratakami. Kontrataki należy prowadzić zdecydowanie i szybko. Mogą one być wykonywane przez siły drugich rzutów, odwodów oraz sił z kierunków nie zagrożonych uderzeniami przeciwnika. Po pomyślnym wykonaniu kontrataku, wojska pierwszego rzutu winny natychmiast przystąpić do zajęcia odzyskanych pozycji i odtworzyć przedni skraj obrony, zwracając szczególną uwagę na system zapór i ognia.

Gdy napór przeciwnika jest zdecydowany może okazać się koniecznym wyjście z walki i przejście do nowego rejonu lub na dogodną rubież. Wycofanie wewnątrz ugrupowania przeciwnika może mieć szereg specyficznych właściwości. Rozpoczęcie właściwego wycofania się powinno być poprzedzone ustaleniem i rozpoznaniem nowego rejonu prowadzenia obrony, określeniem dróg odejścia oraz przyjęcia porządku i czasu działania. Wycofania można dokonać dwoma sposobami:

- całością sił pod naporem przeciwnika;
- częściami, przestrzegając przy tym zasad ubezpieczenia.

W obu przedstawionych metodach wycofanie powinno być wspierane ogniem artylerii. W celu umożliwienia oderwania się od przeciwnika można szeroko stosować zasłony dymne oraz wszelkiego rodzaju zapory.

2.2. Działania zaczepne w ugrupowaniu strony nacierającej

Znaczną część zadań siły działające w ugrupowaniu strony nacierającej mogą realizować przez prowadzenie działań zaczepnych. Prowadzenie ich wymagać będzie znacznie większych, w stosunku do obrony, możliwości ogniowych i manewrowych. Siły te muszą być zdolne szybko i sprawnie przemieszczać się na tyłach przeciwnika oraz odpierać nieprzewidziane jego uderzenia, w tym czołgów, transporterów opancerzonych i śmigłowców bojowych.

Warunki działania w ugrupowaniu przeciwnika powodować mogą, że siły prowadzące natarcie zostaną zmuszone, obok wykonywania głównych zadań, tj. atakowanie konkretnego obiektu, częścią wydzielonych sił odierać uderzenia na skrzydła i tyły. Jednocześnie większą rolę, niż w normalnych warunkach, mają do spełnienia elementy rozpoznawcze. Z tego względu ugrupowanie wojsk powinno łączyć funkcje bojową, ubezpieczającą i rozpoznawczą. Samo natarcie w ugrupowaniu przeciwnika winno się charakteryzować zaskakującym rozpoczęciem, gwałtownym przebiegiem i krótkim okresem trwania. Z uwagi na specyfikę celów i warunków natarcia podstawowymi jego formami są: napad, starcie spotkaniowe, pościg i przełamanie.

Jednym z czynników decydujących o powodzeniu napadu jest zaskoczenie. Grupy atakujące, jak również siły przeznaczone do wykonania uderzenia ogniowego i grupy ubezpieczenia, powinny starać się przede wszystkim w miarę skrycie podejść jak najbliżej do obiektu. Po osiągnięciu gotowości bojowej na zajętych pozycjach wyjściowych do napadu może być przeprowadzone krótkie i gwałtowne przygotowanie ogniowe. Nie zawsze jednak uderzenie ogniowe jest możliwe i konieczne. Bezpośrednio po zakończeniu przygotowania ogniowego grupa uderzeniowa przechodzi do ataku, który powinien doprowadzić do wdarcia się na teren obiektu lub w ugrupowanie atakowanego przeciwnika. W niektórych wcześniej planowanych sytuacjach uderzenie może zakończyć się opanowaniem i utrzymaniem obiektu. Gdy jednak celem będzie zniszczenie atakowanego obiektu, to, po wykonaniu zadania, siły atakujące ochraniane przez grupy ubezpieczenia i osłony, jak najszybciej odchodzą na wcześniej zplanowanym lub najbardziej dogodnym kierunku.

Znaczna część zadań w ugrupowaniu strony nacierającej może być w sposób bezpośredni lub pośredni realizowana jedynie przez uderzenia ogniowe. Działania takie będą znacznie mniej skuteczne niż połączenie ich z uderzeniem wojskami. W niektórych jednak sytuacjach mogą okazać się jedynie możliwymi.

Często formą prowadzenia działań zaczepnych w ugrupowaniu strony nacierającej mogą być starcia spotkaniowe tych sił z odwodami przeciwnika. Sama taktyka starcia nie powinna odbiegać od znanego boju spotkaniowego.

W miarę zbliżania się przeciwnika siły rozpoznania i pierwszorzutowe pododdziały powinny przez zdecydowane i uporczywe działania rozpoznać siły, skład i kierunki podejścia przeciwnika. Jednocześnie część pododdziałów rozpoznania unikając starć z czołowymi siłami przeciwnika winna obejść je i wejść w ugrupowanie kolumn sił głównych. Z chwilą nawiązania kontaktu z przeciwnikiem, w pierwszej kolejności rozpoczynają walkę wojska osłony. Wraz z podjęciem walki przez siły osłony dowódca powinien podjąć decyzję, co do kolejności i sposobu wprowadzenia do walki następnych pododdziałów. Ten etap starcia spotkaniowego winien być także wykorzystany do ustalenia skrzydeł i styków pomiędzy poszczególnymi pododdziałami przeciwnika. Uderzenie sił głównych na przeciwnika może rozpocząć się jednocześnie całością zgrupowania lub częściami. Atak w miarę możliwości winien być poprzedzony uderzeniem ognia artylerii. W ślad za uderzeniami artylerii siły główne winny przejść do natarcia wykonując główne uderzenie na skrzydła i tyły kolumn przeciwnika. Jeśli istnieje wyraźna przewaga w siłach i środkach, wówczas zgrupowanie może wykonać uderzenie okrążające. W wypadku powstania niesprzyjających warunków, zgrupowanie może zostać zmuszone do wycofania się. W tej sytuacji, nie prowadząc długotrwałych walk, wojska te mogą powstrzymać przeciwnika na kolejno zajmowanych rubieżach i niszczyć go, stwarzając odpowiednie warunki do wykonywania kontrataku, oderwania się lub przejścia do obrony. Najbardziej niekorzystna powstanie jednak sytuacja, gdy przeciwnikowi uda się rozdzielić zgrupowanie na mniejsze lub dokonać silnego okrążenia. Należałoby wtedy dążyć do wykonania uderzenia, które może zapewnić przebicie się i zażegnanie powstałego kryzysu.

Diametralnie inne warunki powstaną, gdy starcie spotkaniowe zakończy się sukcesem. W tej sytuacji, podobnie jak po zamierzonym wycofaniu się przeciwnika, dalsze natarcie może przyjąć specyficzną formę ograniczonego pościgu.

Celem pościgu na tyłach przeciwnika jest dokończenie zniszczenia, zadania strat, przedłużenie wiązania walką lub zmuszenie do zmiany planów obiektu przeciwnika.

Po rozpoczęciu wycofania się przeciwnika do pościgu w pierwszej kolejności mogą przechodzić specjalnie wydzielone wysoce manewrowe siły, które nbie wdając się w walkę winny dążyć do wyprzedzania przeciwnika i opanowywania określonych rubieży i obiektów na przewidywanej drodze do odejścia. Celem przegrodzenia drogi wycofującego się obiektu, wydaje się słusznym, wykorzystanie innych sił działających w ugrupowaniu przeciwnika znajdujących się w pobliżu dogodnej ku temu rubieży.

Działanie to można wspierać ogniem artylerii zarówno ścigającego zgrupowania, jak i sił spoza ugrupowania przeciwnika.

W tym samym czasie, począwszy od momentu rozpoczęcia pościgu, siły główne mogą atakować i niszczyć wycofujący się obiekt przeciwnika. Na początku będzie to pościg czołowy. Będzie on jednak mało skuteczny. Dlatego też siły główne powinny dążyć do stworzenia warunków do prowadzenia pościgu równoległego lub kombinowanego. Charakteryzować się one będą szeregiem specyficznych właściwości wynikających z zagrożeń ze strony przeciwnika. Polegać mogą na wyszukiwaniu i wybieraniu najdogodniejszych do pokonania dróg marszu, a następnie pokonywaniu ich w jak najszybszym tempie. Najczęściej działanie sił przeznaczonych do wychodzenia na skrzydła przyjmie formę skrytego przedzierania się przez ugrupowanie przeciwnika, z jednoczesnym atakowaniem jego skrzydeł. Najbardziej odpowiednim do takich manewrów, ze względu na konieczność szybkiego działania, wydaje się być ugrupowanie marszowe.

W każdej sytuacji niezwykle istotnym będzie jak najszybsze zakończenie pościgu - zniszczenie ściganego obiektu i oddalenie się z rejonu działań. Zgrupowanie to bowiem szczególnie narażone jest na oddziaływanie przeciwnika. Musi liczyć się ono z koniecznością odpierania uderzeń różnych sił. W tej sytuacji szczególną uwagę należy zwrócić na zabezpieczenie otwartych skrzydeł i tyłów zgrupowania. Sposób dokonania tego nie będzie różnił się od ogólnie przedstawionego, dotyczącego manewrowych działań na tyłach przeciwnika.

Rajd w obronie nie powinien odbiegać od przyjętego podczas walki zaczepnej. Jednak fakt działania w ugrupowaniu zaczepnym przeciwnika, które cechować się może większym, w stosunku do ugrupowania obronnego, nasy-

cenieniem sił i środków sprawi, że zwiększy się zagrożenie z jego strony. Można przypuszczać, że znacznie większe siły trzeba będzie wydzielić do grup osłony i ubezpieczenia. Dopiero przedostanie się głębiej (na tyły) pozwoli elastyczniej działać.

Specyfika niszczenia obiektów przeciwnika jest podobna jak w natarciu. Można będzie wyodrębnić trzy podstawowe sposoby walki elementów rajdowych z odwodami przeciwnika:

- opóźnianie podejścia odwodów podciągających z głębi;
- bój spotkaniowy;
- atak na obiekt rozmieszczony w rejonie.

W szerszym zakresie mogą być jednak stosowane zasadzki i uderzenia poprzedzone skrytym wyczekiwaniem. Pierwszy i drugi z wymienionych sposobów będą szczególnie charakterystyczne dla operacji obronnej. Działania takie pozwoli bowiem skutecznie dezorganizować operację przeciwnika oraz stwarzać dogodne warunki do prowadzenia zwrotów zaczepnych.

3. Połączenie z siłami wojsk własnych

Zakończenie działań przez siły znajdujące się w ugrupowaniu strony nacierającej jest ostatnim etapem, ale niezmiernie ważnym, albowiem o osiągnięciu zamierzonych celów i pełnym sukcesie zgrupowań działających w ugrupowaniu przeciwnika można mówić tylko wtedy, gdy zostaną zrealizowane wszystkie zadania oraz nastąpi połączenie z siłami głównymi.

Najbardziej prawdopodobnymi formami połączenia zgrupowań działających w ugrupowaniu strony nacierającej z siłami głównymi są:

- obrona w zajmowanym rejonie do czasu podejścia wojsk własnych;
- przebijanie się do wojsk własnych.

a). Obrona w zajmowanym rejonie do czasu podejścia wojsk własnych

Forma ta występuje przeważnie w trzeciej - zaczepnej fazie operacji obronnej. Powyższe działanie może być planowe lub wymuszone. Charakter planowy może mieć w warunkach, gdy jedynym lub ostatnim realizowanym przez nie zadaniem jest utrzymanie określonego rejonu na kierunku przewidywanego przeciwduderzenia lub kontrataku, charakter wymuszony zaś - gdy

wojska tam działające zostaną okrążone i nie będą w stanie o własnych siłach przełamać pierścienia okrążenia. Jedynym wówczas sposobem ratunku dla nich będzie oswobodzenie przez siły główne. Sytuacja taka może mieć miejsce w każdej chwili, nawet bezpośrednio po rozpoczęciu działań. Okrążone i znacznie osłabione siły skupią się głównie na obronie. Nie będą w stanie aktywnie uczestniczyć w połączeniu się z siłami głównymi. Jeżeli już dojdzie do takiej sytuacji, sama taktyka oraz przebieg działań nie będą odbiegać od znanej obrony w okrążeniu.

b). Przebijanie się do wojsk własnych

Drugim z wymienionych sposobów połączenia się zgrupowań działających w ugrupowaniu strony nacierającej z siłami głównymi jest przebijanie się do wojsk własnych. Jednak w tej sytuacji przebijające się wojska muszą być na tyle sprawne, aby mogły aktywnie prowadzić działania i po wybraniu czasu, miejsca i kierunku przebicia się były w stanie samodzielnie, ewentualnie przy znikomej pomocy z zewnątrz, pokonać taktyczną strefę przeciwnika.

Taktyka działania polegać będzie na rozwinięciu się w ugrupowanie przedbojowe lub bojowe, rozbiciu z marszu sił przeciwnika na kierunkach działania i przedostaniu się do wojsk własnych. Najlepszymi miejscami realizacji tych zadań są kierunki w terenie zakrytym i najslabiej obsadzone wojskami. W szczególnych sytuacjach przebijanie może przyjąć formę przeniknięcia małymi grupami w różnym miejscu i czasie.

Krańcowo inne warunki połączenia z siłami głównymi istnieć będą podczas wycofywania się pod naporem uderzeń przeciwnika. Można tu wyodrębnić dwa etapy: przedzieranie się pod naporem przeciwnika oraz przebicie się przez linię styczności wojsk. Pierwszy z nich będzie po prostu jednym z fragmentów działań w ugrupowaniu strony nacierającej - odpieraniem uderzeń przeciwnika, a drugi specyficzną formą określonego powyżej sposobu - przebijanie się przez linię styczności wojsk do sił głównych.

Zakończenie

Przedstawiona w niniejszym opracowaniu wiedza na temat działań w ugrupowaniu strony nacierającej odzwierciedla aktualny stan badań nad teorią i praktyką ich przygotowania i prowadzenia. Wiedza ta jest ciągle wzbogacana. Dlatego jej studiowanie nie może ograniczyć się tylko do zapoznania się z treścią skryptu. Niezbędne jest sięganie do najnowszych opracowań oraz śledzenie bieżącej literatury wojskowej.

Bibliografia

1. Belczewski B., *Blokada wojsk przeciwnika w dużych miastach we współczesnych działaniach wojennych*, „Myśl Wojskowa” 1971 nr 6.
2. Biełajew N., *Likwidacja okrążonego zgrupowania przeciwnika*, „Bellona” 1946 nr 11, 12.
3. Dzieszynski R., *Leningrad 1941-1944*, Warszawa 1986, MON.
4. Iwanicki W., *Operacje okrążające drugiej wojny światowej*, Warszawa 1973, MON.
5. Koziej S., *Rajdy bojowe*, Warszawa 1987, MON.
6. Koziej S., *Działania bojowe na tyłach przeciwnika w obronie manewrowej*, „Myśl Wojskowa” 1990 nr 9, 10.
7. Laszczyk M., *Walka w okrążeniu*, Warszawa 1985, MON.
8. Sabak Z., *Działania bojowe zgrupowań taktycznych na tyłach przeciwnika w operacjach obronnych*. Praca doktorska, Warszawa 1992, AON.
9. Wydra W., *Walka w okrążeniu i wyjście z okrążenia*, „Myśl Wojskowa” 1958 nr 7, 8.

